

О.О. МИСКИНА,
к. е. н., Університет державної фіскальної служби України

Напрями посилення стимулюючого впливу оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності

Розглянуто проблеми податкового стимулювання інвестиційної діяльності в Україні та запропоновано напрями посилення впливу оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності.

Ключові слова: пільгове оподаткування, податкова амортизація, податкове стимулювання, інвестиційна діяльність.

О.А. МЫСКИНА,
к. э. н., Университет государственной фискальной службы Украины

Направления усиления стимулирующего влияния налогообложения на активизацию инвестиционной деятельности

Рассмотрены проблемы налогового стимулирования инвестиционной деятельности в Украине и предложены направления усиления влияния налогообложения на активизацию инвестиционной деятельности.

Ключевые слова: льготное налогообложение, налоговая амортизация, налоговое стимулирование, инвестиционная деятельность.

O. MYSKINA,
Ph.D.

Directions strengthening stimulating effect of taxation on investment activity

The problems of tax incentives for investment in Ukraine and Directions enhance the impact of taxation on investment activity.

Keywords: tax relief, tax depreciation, tax incentives, investment activity.

Постановка проблеми. Одним із головних важелів стимулювання інвестиційної діяльності є оподаткування. Від ефективності його впливу на інвестування залежить розвиток економіки України в цілому. Проте, фактичний стан активізації економічних процесів податковими методами в Україні характеризується наявністю низки проблем, вирішення яких є важливим завданням сьогодення. Виходячи з цього, актуальним постає питання пошуку напрямів посилення стимулюючого впливу оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності.

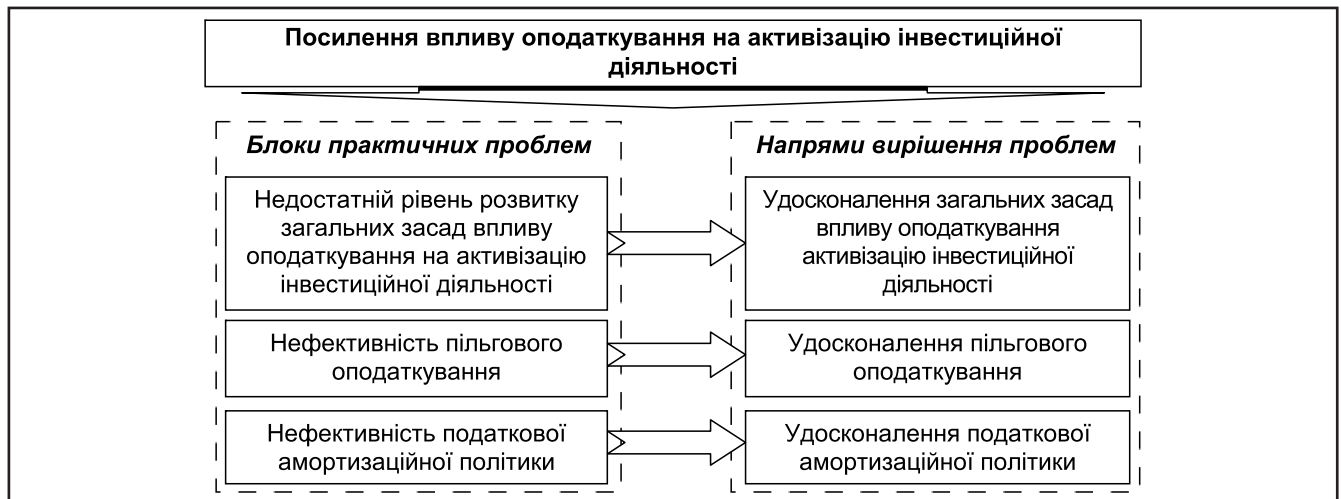
Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідженням питань впливу оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності займалися зарубіжні та вітчизняні вчені, серед яких Вилкова Е. С. [1], Єфіменко Т. І. [2], Красавін В. І. [1], Луніна І. О. [2], Майбуров І. А. [3], Накай А. І. [4], Серебрянський Д. М. [5; 6], Скрипник А. В. [6], Соколовська А. М. [2]. Результати їх розробок є науково цінними та практично значимими. Проте проблеми інвестиційного характеру в Україні

вимагають переосмислення податкового стимулювання інвестування та пошук шляхів удосконалення впливу оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності.

Метою статті є розробка напрямів посилення стимулюючого впливу оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. За результатами дослідження теоретичних основ та оцінки впливу оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності в Україні були виявлені наступні три блоки практичних проблем – недостатній рівень розвитку загальних засад впливу оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності, неефективність пільгового оподаткування та податкової амортизаційної політики. Саме на їх вирішення спрямовано напрями посилення впливу оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності і в Україні (див. рисунок).

Першим напрямом підвищення ефективності податкового стимулювання інвестиційної діяльності

Напрями посилення впливу оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності в Україні

в Україні є удосконалення загальних засад впливу оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності. Даний напрям спрямований на вирішення блоку практичних проблемних питань пов'язаних із:

1) привалювання фіскальної спрямованості оподаткування;

2) відсутністю єдності у трактуванні поняття «оподаткування»;

3) наявністю колізій у визначенні сутності поняття «інвестиції»;

4) недостатнім рівнем формалізованості напрямів активізації інвестиційної діяльності;

5) відсутністю системного бачення структури та складу інструментарію податкового впливу на активізацію інвестиційної діяльності;

6) невідповідність наукових розробок вчених нормативним положенням Податкового кодексу у частині сутності та шляхів надання податкових пільг;

7) неврахованістю у вітчизняній практиці тенденцій зарубіжного досвіду у контексті податкового стимулювання інвестиційної діяльності;

8) непередбачуваністю поведінки суб'єктів інвестиційної діяльності на вплив, здійснений інструментарієм податкового стимулювання.

Серед основних заходів удосконалення загальних засад впливу оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності пропонуються:

1) змінити у першому абзаці пункту 4.1 статті 4 Податкового кодексу України термін «податкове законодавство» на «оподаткування», виклавши його в наступній редакції: «Оподаткування в Україні ґрунтується на таких принципах: ...»;

2) замінити принцип «фіскальної достатності» принципом «економічної обґрунтованості», виклавши підпункт 4.1.5 статті 4 Податкового ко-

дексу України у наступній редакції: «економічна обґрунтованість – встановлення податків і зборів (обов'язкових платежів) на підставі показників розвитку національної економіки та фінансових можливостей з урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його доходами»;

3) ліквідувати принцип «нейтральності оподаткування», видаливши підпункт 4.1.8 статті 4 Податкового кодексу України;

4) повернутися до змістовного наповнення трактування принципу «соціальна справедливість», яке було в Законі України «Про систему оподаткування», виклавши підпункт 4.1.6 статті 4 Податкового кодексу України у наступній редакції: «соціальна справедливість – забезпечення соціальної підтримки малозабезпечених верств населення шляхом запровадження економічно обґрунтованого неоподаткованого мінімуму доходів громадян та застосування диференційованого і прогресивного оподаткування громадян, які отримують високі та надвисокі доходи»;

5) додати до існуючих принцип «стимулювання інвестиційної активності, науково-технічного прогресу та технологічного оновлення виробництва», виклавши його сутність як ефективне використання інструментів оподаткування, спрямованих на активізацію інвестиційної діяльності, науково-технічного прогресу і технологічне оновлення виробництва.

6) внести зміни до розділу I «Загальні положення» Податкового кодексу України, включивши до статті 14 «Визначення понять» трактування терміну «оподаткування» як процесу реалізації податками своїх функцій;

7) внести зміни до першого абзацу підпункту 14.1.81 статті 14 «Визначення понять» розділу I «Загальні положення» Податкового кодексу України та статті 1 «Інвестиції» розділу I «Загальні положення» Закону України «Про інвестиційну діяльність», виклавши їх у наступній редакції: «Інвестиції – активи, що вкладаються в об'єкти господарської діяльності з метою збільшення (збереження) капіталу та / або досягнення соціального ефекту»;

8) основними напрямками активізації інвестиційної діяльності визначити: створення передумов для наявності у суб'єктів господарювання інвестиційних ресурсів; стимулювання суб'єктів господарської діяльності до інвестування; створення сприятливих соціально–економічних передумов; стимулювання готовності прийняття рішення суб'єктами господарської діяльності щодо зміни форм капіталу та створення передумов для прибутковості інвестування;

9) визнати, що основним інструментарієм впливу оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності є інвестиційна податкова знижка, неоподатковувани резервні фонди, інвестиційний податковий кредит та податкова амортизація;

10) включити зміну строку сплати податків до можливих шляхів надання податкових пільг та, у відповідності до цього, пункт 30.9 статті 30 «Податкові пільги» Податкового кодексу України викласти у наступній редакції: «Податкова пільга надається шляхом: а) податкового вирахування (знижки), що зменшує базу оподаткування до нарахування податку та збору; б) зменшення податкового зобов'язання після нарахування податку та збору; в) встановлення зниженої ставки податку та збору; г) звільнення від сплати податку та збору д) зміни строку сплати податку та збору»;

11) пункт 30.1 статті 30 «Податкові пільги» Податкового кодексу України сформулювати наступним чином: «Податкова пільга – передбачені податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору; зміна строку сплати податку та збору; сплата податку та збору у меншому розмірі за наявності підстав, визначених пунктом 30.2 цієї статті»;

12) врахувати у вітчизняній практиці податково–го стимулювання інвестиційної діяльності передовий зарубіжний досвід впливу оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності, а саме: використання інвестиційної податкової знижки, неоподатковуваних резервних фондів, інвестиційного податкового кредиту;

неоподатковуваних резервних фондів, інвестиційного податкового кредиту та податкової амортизації; забезпечення контролю за наданням та ефективністю використанням податкових пільг в цілому;

13) з метою досягнення передбачуваності поведінки суб'єктів інвестиційної діяльності запровадити у практику шкільної освіти викладання курсу податкового спрямування, розробивши для цього необхідне методичне забезпечення.

Реалізація усіх векторів удосконалення загальних засад впливу оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності повинна здійснюватися комплексно і паралельно. У протилежному випадку очікувати підвищення ефективності податково–го стимулювання інвестиційної діяльності не варто.

Другий напрям посилення впливу оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності в Україні передбачає удосконалення пільгового оподаткування. Дія цього напрямку спрямована на вирішення наступних основних практичних проблем пільгового оподаткування:

1) привалювання фіскальної спрямованості пільгового оподаткування над стимулюючою;

2) значна питома вага серед аргументів застосування податкових пільг лобістських корпоративних інтересів;

3) відсутність кореляції між втратами бюджету від надання податкових пільг та обсягами капітальних інвестицій;

4) недосконалість концептуальних підходів до оцінки ефективності пільгового оподаткування;

5) відсутність методики розрахунку ефективності податкових пільг;

6) відсутність належних аналітичних розрахунків стосовно обґрунтування застосування податкових пільг;

7) відсутність контролю за використанням податкових пільг;

8) відсутність у вітчизняній практиці пільгового оподаткування провідних інструментів стимулювання використання власних коштів підприємств і організацій на інвестиційні цілі – інвестиційної податкової знижки, неоподатковуваних резервних фондів та інвестиційного податкового кредиту.

До основних заходів удосконалення пільгового оподаткування в Україні нами віднесено:

1) підвищення рівня морально–етичного виховання суб'єктів податкової політики та інвестиційної діяльності у системі шкільної, середньої і вищої освіти;

ІННОВАЦІЙНО–ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

2) удосконалення концептуального підходу до визначення ефективності податкових пільг за рахунок розмежування часу надання пільги і прояву ефекту від неї, виокремлення екологічної ефективності та обґрунтування доцільності не обмеження економічного ефекту податкових пільг для платників податків виручкою від реалізації, що створює передумови для оцінки ефективності впливу пільгового оподаткування на інвестиційну діяльність;

3) застосування на практиці виключно тих податкових пільг, які мають аналітичні розрахунки обґрунтованості, розроблену методiku оцінки ефективності та механізм контролю за використанням;

4) запровадити у вітчизняній практиці пільгового оподаткування такі основні інструменти податкового впливу на активізацію інвестиційної діяльності як інвестиційна податкова знижка та неоподатковувані резервні фонди.

Третій напрям посилення впливу оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності в Україні передбачає удосконалення податкової амортизаційної політики. До основних проблем, на вирішення яких спрямований цей напрям відносяться:

1) неефективність діючої концепції амортизаційної політики;

2) привалювання фіскальної спрямованості податкової амортизаційної політики над стимулюючою;

3) відсутність у вітчизняній практиці реалізації податкової амортизаційної політики механізму стимулювання використання амортизаційного капіталу на інвестиційні цілі;

4) недосконалість методики нарахування амортизаційних відрахувань;

5) відсутність належного контролю за нарахуванням та використанням амортизаційних відрахувань;

6) необґрунтованість поєднання у практиці інформаційного відображення нарахування і використання амортизаційних відрахувань понять «знос» і «амортизація»;

7) відсутність комплексного міждисциплінарного розуміння сутності амортизації, механізмів управління нею та її впливу на господарську діяльність.

Серед основних заходів удосконалення податкової амортизаційної політики в Україні нами виділено:

1) відмовитися від практики використання податкової амортизації для фіскальних цілей;

2) запровадити однією з умов–вимог надання інвестиційної податкової знижки 100–відсоткове використання амортизаційних відрахувань на капітальне інвестування;

3) внести зміни до четвертого параграфу пункту 26 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» та четвертого параграфу підпункту 145.1.5 статті 145 «Класифікація груп основних засобів. Методи нарахування амортизації» Податкового кодексу України, виклавши їх у наступній редакції: «3) прискореного зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється, виходячи із строку корисного використання об'єкта, і подвоюється (крім останнього періоду строку корисного використання об'єкта необоротних активів, коли амортизується вся залишкова вартість);»;

4) внести зміни до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських організацій підприємств і організацій у частині введення окремого рахунку «Амортизація необоротних активів», на якому можна було б контролювати нарахування амортизації або ж зобов'язати підприємства, які планують користуватися інвестиційною податковою знижкою використовувати в бухгалтерському обліку 8 клас рахунків, що дозволить відобразити суми амортизації необоротних активів на рахунку 83 «Амортизація»;

5) внести зміни до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських організацій підприємств і організацій у частині перейменування рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів» на 13 «Знос необоротних активів»;

6) забезпечити комплексний міждисциплінарний підхід у системі освіти та науки до питань сутності та механізмів управління амортизацією.

Висновки

Вирішення практичних проблем податкового стимулювання інвестиційної діяльності запропоновано здійснювати у трьох напрямках: удосконалення загальних засад впливу оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності, удосконалення пільгового оподаткування та удосконалення податкової амортизаційної політики.

Удосконалення загальних засад впливу оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності запропоновано здійснювати шляхом визначення теоретично базовими положень щодо напрямів активізації інвестиційної діяльності; необхідності ефективного використання таких інструментів податкового стимулювання інвестиційної діяльності як інвестиційна податкова знижка, неоподатковувані резервні фонди, інвестиційний податковий кредит та податкова амортизація; запровадження у практику шкільної освіти викладання курсу податкового спрямування; внесення змін до Податкового кодексу України щодо визначення понять «оподаткування», «інвестиції», «податкові пільги», а також переорієнтації принципів оподаткування з фіскальної на стимулюючу спрямованість.

Удосконалення пільгового оподаткування доцільно здійснювати за рахунок підвищення рівня морально–етичного виховання суб'єктів податкової політики та інвестиційної діяльності у системі шкільної, середньої і вищої освіти; удосконалення концептуального підходу до визначення ефективності податкових пільг за рахунок розмежування часу надання пільги і прояву ефекту від неї, виокремлення екологічної ефективності та обґрунтування доцільності не обмеження економічного ефекту податкових пільг для платників податків виручкою від реалізації, що створює передумови для оцінки ефективності впливу пільгового оподаткування на інвестиційну діяльність; застосування на практиці виключно тих податкових пільг, які мають аналітичні розрахунки обґрунтованості, розроблену методику оцінки ефективності та механізм контролю за використанням; запровадження у вітчизняній практиці пільгового оподаткування таких основних інструментів податкового впливу на активізацію інвестиційної діяльності як інвестиційна податкова знижка та неоподатковувані резервні фонди.

Серед основних заходів удосконалення податкової амортизаційної політики в Україні обґрунтовано доцільність та необхідність реалізації наступних: відмовитися від практики використання

податкової амортизації для фіскальних цілей; запровадити однією з умов–вимог надання інвестиційної податкової знижки 100–відсоткове використання амортизаційних відрахувань на капітальне інвестування; удосконалити методику нарахування амортизації методом прискореного зменшення залишкової вартості; забезпечити контроль та достовірне відображення в обліку і статистиці інформації щодо нарахування та використання амортизаційних відрахувань; забезпечити комплексний міждисциплінарний підхід у системі освіти та науки до питань сутності та механізмів управління амортизацією.

У подальших дослідженнях вбачається за необхідне проаналізувати запропоновані напрями посилення впливу оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності у контексті фіскального ефекту.

Список використаних джерел

1. Вылкова Е. С. Формирование налоговых льгот в субъектах Российской Федерации (на примере СЗФО): Монография / Вылкова Е. С., Красавин В. И. – СПб. : Центр подготовки персонала Федеральной налоговой службы, г. Санкт–Петербург, 2011. – 278 с.
2. Система податкових пільг в Україні в контексті європейського досвіду / [Соколовська А. М., Єфіменко Т. І., Луїна І. О. та ін.]. – К. : НДФІ, 2006. – 320с.
3. Экономика налоговых реформ : монография / Под ред. И. А. Майбурова, Ю. Б. Иванова, Л. Л. Тарангул. – К. : Алерта, 2013. – 432 с.
4. Накай А. І. Податкові важелі забезпечення сталого економічного розвитку в Україні : Дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.04.01 / Анатолій Іванович Накай. – Ірпінь : Нац. акад. ДПС України, 2005. – 182 с.
5. Серебрянський Д. М. Оподаткування прибутку підприємств та його вплив на інвестиційну діяльність в ринкових умовах : Дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.04.01 / Дмитро Миколайович Серебрянський. – Ірпінь, 2006. – 254 с.
6. Скрипник А. В. Оцінка фіскальної ефективності пільгового оподаткування прибутку підприємств / Скрипник А. В., Серебрянський Д. М. // Економіка України – 2006. – № 7. – С. 13 – 27.